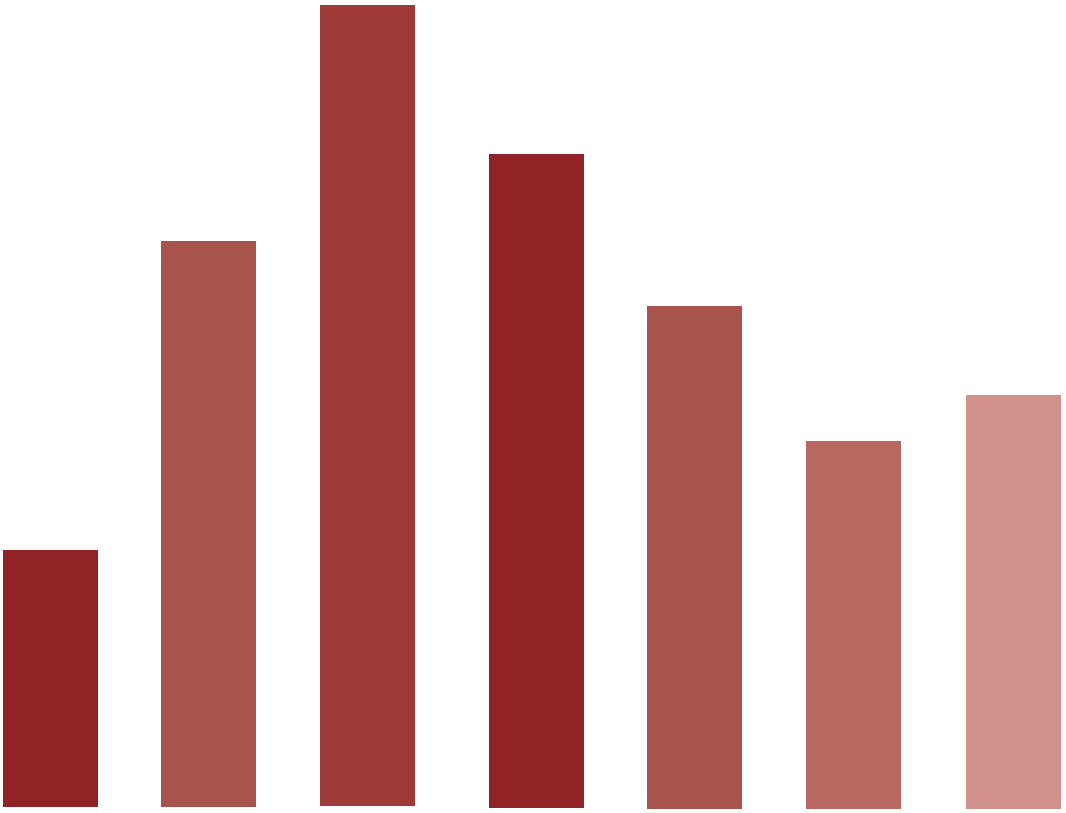

Резултати

Истраживања

о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва
од изложености дуванском диму

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„Др Милан Јовановић Батут”

Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Резултати Истраживања

о ефектима и ставовима у вези са
Законом о заштити становништва
од изложености дуванском диму

Београд, 2015. године

Резултати Истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму

Издавач:
Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Главни и одговорни уредник:
Драган Илић
Директор Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Уредници:
Биљана Килибарда, Канцеларија за превенцију пушења
Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Надежда Николић, Канцеларија за превенцију пушења
Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”

Аутори:
Биљана Килибарда
Надежда Николић

Лектор:
Тамара Груден

Дизајн и припрема за штампу:
Милица Салашки

Штампа:
Pressia

Тираж: 300

ISBN 978-86-7358-066-1

Садржај

Предговор 4

1. Увод 5
1.1 Законска регулатива и њен значај 5

2. Методолошки опис истраживања 7
2.1. Врста истраживања 7
2.2. Демографски подаци и структура узорка 7
2.3. Сакупљање података 7
2.4. Стопа одговора 7

3. Резултати шестог Истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму 9
3.1. Заступљеност пушења и престанак пушења 9
3.2. Изложеност дуванском диму 11
3.3. Ставови према штетности цигарета, пушењу, дуванском диму и електронским цигаретама 12
3.4. Упознатост и ставови становништва Србије према Закону о заштити становништва од изложености дуванском диму 13

4. Поређење основних резултата са претходним истраживањима 20

5. Закључци 23

Списак табела и графикона 25

Референце 26

Предговор

Штетност употребе дувана и дуванских производа је добро документована кроз бројна истраживања која се спроводе још од половине XX века. Упркос томе, више од једне петине становништва (21%) светске популације пуши (WHO, 2015). Учесталост пушења је, посматрано према регионима Светске здравствене организације (СЗО), највиша у европском региону где 28% становништва пуши, а 16% свих смртних случајева је повезано са дуваном (WHO, 2014). У Србији је учесталост пушења већа од просека европског региона и у 2013. години износила је 34,7% (Институт за јавно здравље Србије, 2014). Као одговор на глобализацију епидемије употребе дувана, 197 држава чланица СЗО једногласно је усвојило Оквирну конвенцију о контроли дувана СЗО на 56. Скупштини СЗО маја 2003. године. Оквирна конвенција о контроли дувана је први споразум у области јавног здравља у свету који је до сада прихватило 180 држава (WHO, 2003). Оквирна конвенција о контроли дувана (ОККД) Светске здравствене организације коју је Србија ратификовала 2006. године предвиђа спровођење мера за смањење тражње за дуванским производима и мере за смањење понуде дуванских производа које су и научно и у пракси доказано ефикасне у сузбијању и спречавању употребе дувана. Једна од кључних мера за смањење тражње је заштита становништва од изложености дуванском диму усвајањем и применом закона. Овом мером је 2014. године било обухваћено 18% светске популације што је за 2% више у поређењу са 2012. годином (WHO, 2015a).
У Србији је 2010. године усвојен Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму којим се забрањује пушење на радним и јавним местима и у јавном превозу, док је у појединим угоститељским објектима (у зависности од површине) пушење и даље дозвољено (Службени гласник РС, 2010).

Канцеларија за превенцију пушења Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут" од 2010. године редовно спроводи истраживања како би се пратили ефекти примене овог закона као и ставови становништва у вези са његовом применом. Добијени резултати дају смернице за планирање и имплементацију даљих активности доносиоцима одлука, стручњацима који се баве контролом дувана и другој заинтересованој јавности.

Канцеларија за превенцију пушења је у новембру месецу 2014. године организовала шесто истраживање на репрезентативном узорку одраслог становништва Србије у вези са изложености дуванском диму и ставовима становништва о Закону о заштити становништва од изложености дуванском диму. Узимајући у обзир све већу популарност електронске цигарете коју је у Србији у 2014. години пробао скоро сваки десети становник старости 18–64 године (Килибарда и сарадници, 2014), упитник који је коришћен у 2014. години је проширен сетом питања који се односио на ставове становништва у вези са електронском цигаретом.

У овој публикацији представљени су резултати шестог истраживања и поређење података са претходним истраживањима.

1. Увод

Употреба дувана је водећи превентабилни фактор ризика и једина легална супстанца која доводи до смрти својих корисника када се користи на начин на који превиђа произвођач (WHO, 2015b). Највећи број пушача (скоро 80%) живи су земљама са ниским и средњим приходом (WHO, 2015c).
Употреба дувана убија шест милиона људи сваке године, а уколико се не постигне пуна имплементација ОККД дуван може убити једну милијарду људи у овом веку (WHO, 2011). Само у ЕУ 650.000 становника сваке године умре због болести повезаних са пушењем, а још 13 милиона има проблеме изазване пушењем. Контрола дувана је управо због тога један од јавноздравствених приоритета у ЕУ још од 1985. године и спроведене мере су значајно допринеле смањењу учесталости пушења (European Comission, 2012), али упркос томе, и даље 26% становника ЕУ пуши (European Union, 2015).
Подаци из Истраживања здравља становништва Србије спроведеног 2013. године показују да у одраслој популацији (15+) становништва Србије свакодневно или повремено пуши 37,9% мушкараца и 31,6% жена (Институт за јавно здравље Србије, 2014). Глобално истраживање употребе дувана код младих у Србији (GYTS) из 2013. године показало је да бар један од 10 ученика пуши цигарете (13%), девојчице (13,3%) чешће него дечаци (12,7%), што значи да млади оба пола у истој мери започињу са пушењем (Крстев, 2014).
Више од пет милиона свих смртних случајева је изазвано директном употребом дувана и дуванских производа, док је 600.000 резултат излагања непушача дуванском диму (WHO, 2012). Дувански дим садржи више од 4000 хемикалија, од којих је 250 доказано штетно по људско здравље, а више од 50 изазива малигна обољења. Не постоји безбедан ниво излагања дуванском диму. Дувански дим из окружења изазива озбиљне болсти срца и крвних судова и болести дисајних путева, укључујући и рак плућа.
У Србији је, поред високе учесталости пушења међу становништвом, висока и изложеност дуванском диму. Резултати Истраживања здравља становништва 2013. године показују да је више од половине становништва (54,4%) старијег од 15 година изложено дуванском диму у затвореном простору и да је скоро исто толико (47,1%) непушача забринуто због штетних последица дуванског дима по сопствено здравље (Институт за јавно здравље Србије 2014). Подаци из GYTS 2013. показују да је 63,4% ученика старости 13–15 година изложено дуванском диму у својим домовима и 60,9% у затвореним просторима (Крстев, 2014). Овако високој изложености дуванском диму, а посебно на местима на којима није забрањено тј. законски регулисано пушење, свакако доприноси и висока толерантност друштва према употреби дувана.

1.1. Законска регулатива и њен значај

Свака особа треба да оствари своје право да удише ваздух без дуванског дима, а законска регулатива у томе има кључну улогу. Закони којима се штите грађани од изложености дуванском диму и који штите здравље непушача су популарни, немају негативан утицај на пословања и охрабрују пушаче да престану да пуше. За заштиту становништва од дуванског дима неопходна је обавезујућа регулатива, а не она која је заснована на добровољности.

Окружење без дуванског дима има позитиван утицај на смањење започињања пушења и олакшава пушачима да престану да пуше (World Health Organization, 2007; Farkas, Gilpin and White, 2000). Свеобухватни програми контроле дувана могу утицати на норме пушача и непушача у вези са ме-

стима на којима пушење треба да буде забрањено (Gilpin and Pierce, 2004). Бројне студије показују ефективност забране пушења на радним местима у смислу потрошње цигарета током дана и у смислу смањења учесталости пушења (Chapman, Borland and Brownson, 1999; Bauer, Hyland and Qiang, 2005). Непушачи посебно подржавају законску забрану пушења (Thyrian et al, 2010) која, између осталог, има позитиван утицај на денормализацију пушења при чему окружење без дуванског дима постаје преовладавајућа социјална норма (Kagan and Skolnick, 1993; Malone et al, 2012).

У Србији је „Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму" усвојен 2010. године (Службени гласник РС, 2010). Овај закон прописује забрану пушења на радним и јавним местима и у јавном превозу. У закону је превиђен изузетак за цели угоститељски сектор који омогућава пушење у одређеним угоститељским објектима па тако у угоститељским објектима површине до 80 m^2 пушење може, а не мора бити дозвољено, а одговорно лице за угоститељски објекат површине веће од 80 m^2 мора да обезбеди део у коме пушење није дозовљено.
Канцеларија за превенцију пушења Института за јавно здравље Србије редовно, од 2010. године, спроводи истраживања о ставовима становништва у вези са применом Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму. Прво истраживање је рађено у новембру 2010. године, када је овај закон ступио на снагу, друго у фебруару 2011, треће у мају 2011, четврто у новембру 2011, пето у децембру 2012. године, а шесто у новембру 2014. године.

2. Методолошки опис истраживања

2.1. Врста истраживања

Истраживање је рађено у домаћинствима у оквиру омнибус истраживања према структуираном упитнику са углавном затвореним питањима. Прикупљање података је објављено техником „лицем у лице", а приближно трајање интервјуа је износило 20 минута. Упитник је припремила Канцеларија за превенцију пушења 2010. године, при чему су у 2014. години урађене одређене корекције које су укључиле и додавање појединих питања, превасходно у вези са ставовима у вези са електронским цигаретама. Највећи број питања је исти од првог истраживања чиме је обезбеђена упоредивост резултата са претходним истраживањима у циљу праћења трендова.

2.2. Демографски подаци и структура узорка

Истраживање је обухватило 1016 испитаника на територији Србије без Косова и Метохије, у градском и сеоском подручју. Врста узорка је стратификовани случајни узорак, одраслих становника старости преко 18 година који чине бирачко тело Србије. Статистички подаци су добијени на основу пописа из 2011. године, а узорачки оквир је био списак бирачких места у Србији. У дизајн узорка је имплементирано 70 узорачких јединица са 15 испитаника у свакој узорачкој јединици.

Структура узорка, који је репрезентативан за територију Србије без Косова и Метохије, приказана је у табели 1.

2.3. Сакупљање података

Сакупљање података је рађено техником „лицем у лице" које су спроводили инструирани анкетари у домаћинствима у периоду од 28. октобра до 11. новембра 2014. године.

2.4. Стопа одговора

Стопа одговора је износила 65%. Стопа одговора је израчуната као број испитаника подељен бројем укупних контаката (1572) помножен са 100. Број укупних контаката подразумева укупан број испитаника и оних који су одбили да учествују у истраживању.

Табела 1. Структура узорка одраслих становника старости преко 18 година за територију Србије без Косова и Метохије

		Број испитаника	% Пондерисано	% Непондерисано
Пол	Мушки	494	49%	49%
	Женски	522	51%	51%
Године	18–29	211	21%	20%
	30–44	305	30%	30%
	45–59	305	30%	31%
	60+	195	19%	18%
Регион	Београд	239	24%	24%
	Војводина	274	27%	27%
	Централно-западна Србија	198	19%	19%
	Југо-источна Србија	305	30%	30%
Тип насеља	Село	402	40%	38%
	Мали град	200	20%	20%
	Велики град	380	37%	39%
	Приградско насеље	33	3%	3%
Образовање	Основно и ниже	277	27%	18%
	Средње	554	55%	58%
	Више/високо	185	18%	24%
Занимање	Запослен	576	57%	60%
	Пензионер	172	17%	16%
	Студент/ученик	78	8%	7%
	Незапослен	116	11%	11%
	Домаћица	69	7%	6%
	Без одговора	4	0%	0%
УКУПНО		1016	100%	100%

3. Резултати шестог Истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму

3.1. Заступљеност пушења и престанак пушења

Од укупног броја испитаника највећи број (49%) није никада пушио, док 37% спада у категорију пушача тј. пуши повремено или свакодневно, при чему је већи проценат мушкараца који пуше у поређењу са женама (табела 2).

Табела 2. Пушачки статус испитаника према полу, старосним групама и образовању у процентима

Пушачки статус	Укупно (%)	Пол		Старосна група				Образовање		
		Мушки (%)	Женски (%)	18–29 (%)	30–44 (%)	45–59 (%)	60+ (%)	Основно (%)	Средње (%)	Високо или више (%)
Број испитаника (N)	1016	494	522	211	305	305	195	277	554	185
Никада нисам пушио/ла	49%	44%	55%	60%	45%	41%	55%	54%	46%	51%
Бивши пушач	14%	16%	11%	7%	13%	16%	19%	14%	14%	13%
Пуши повремено	6%	6%	5%	8%	6%	7%	1%	3%	7%	6%
Пуши свакодневно (бар једна цигарета)	31%	34%	28%	25%	36%	36%	22%	29%	33%	30%

Одговори пушача показују да скоро половина нема жељу да престане да пуши (графикон 1). Главни разлог зашто пушачи не желе да престану да пуше је тај што им пушење представља велико задовољство (46%) и што сматрају да имају јаку навику (43%).

Графикон 1. Одговори пушача на питање „Да ли имате жељу да престанете са пушењем?"

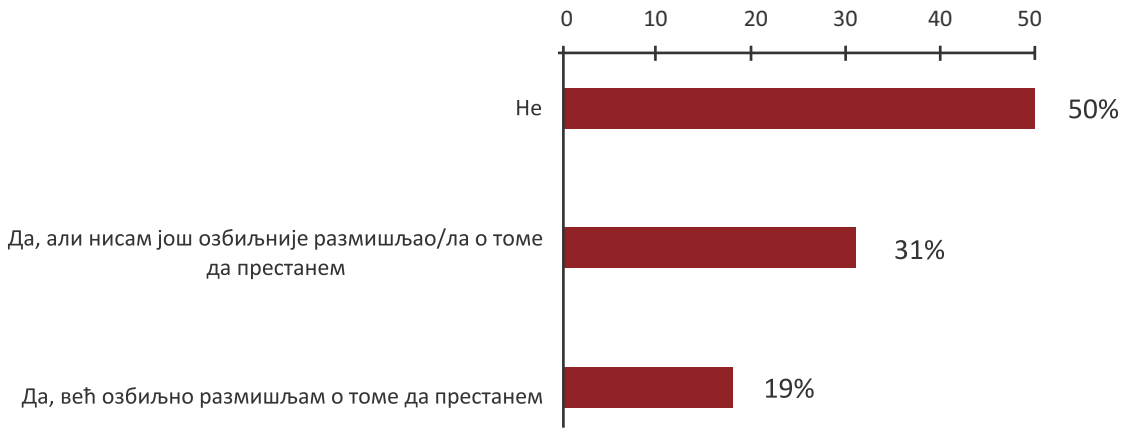

Главна препрека за пушаче који желе да престану да пуше је, према њиховом мишљењу, јака зависност (графикон 2).

Графикон 2. Разлози због којих пушачи који то желе не могу да престану да пуше

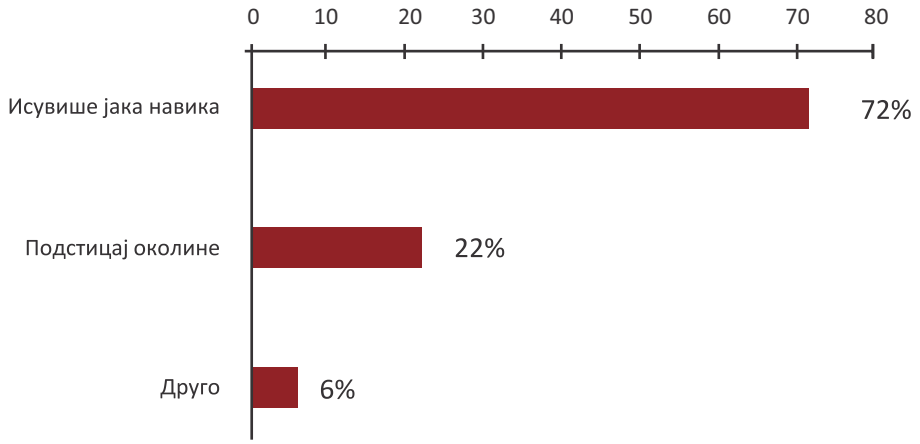

Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму првенствено има за циљ да заштити становништво од изложености дуванском диму. Међутим, овакви закони имају и друге позитивне ефекте који се огледају у смањењу броја попушених цигарета и престанку пушења због ограничња која предвиђају. У Србији је 13% пушача и бивших пушача навело да је ограничење могућности пушења на јавним местима утицало на то да престану да пуше, док је 14% из истог разлога смањило број цигарета које попуше у току дана (табела 3).

Табела 3. Одговори на питање „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима на неки начин утицало на ваше пушачке навике?" према полу, старосним групама и образовању, у процентима (само пушачи и бивши пушачи, N=514)

Одговори на питање „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима на неки начин утицало на ваше пушачке навике?"	Укупно (%)	Пол		Старосна група				Образовање		
		Мушки (%)	Женски (%)	18–29 (%)	30–44 (%)	45–59 (%)	60+ (%)	Основно (%)	Средње (%)	Високо или више (%)
Да, утицало је да престанем да пушим	13	13	14	16	9	14	18	12	13	16
Да, смањио/ла сам број цигарета током дана	14	13	16	20	15	15	5	12	15	16
Да, размишљам да престанем да пушим	8	9	6	10	9	8	4	2	9	11
Не, није утицало ни на који начин	60	60	58	53	61	58	65	69	58	52
Не знам/без одговора	5	4	6	0	6	5	8	4	5	6

3.2. Изложеност дуванском диму

Одговори на питање „Да ли је у вашој кући дозвољено пушење?" показују да је у 75% домаћинства пушење дозвољено свуда или у неким просторијама (графикон 3). Ово указује на велику толерантност друштва према дуванском диму и на потребу интензивних кампања за промену социјалних норми у вези са пушењем у Србији.

Графикон 3. Одговори на питања „Да ли је пушење дозвољено у домаћинству?" у процентима, сви испитаници

Толерантан став према пушењу у већини домаћинстава произилази између осталог и из података да је више испитаника којима изложеност дуванском диму у кући уопште не смета (37%) или не смета много (40%) него оних којима много смета (14%).

Становништво Србије је изложено дуванском диму и у другим затвореним просторима, при чему је више од две трећине становника изложено дуванском диму у кафићима и ресторанима (графикон 4*).*

Графикон 4. Изложеност дуванском диму у последњих месец дана према месту, сви испитаници

Становништву Србије које је на одређеним местима било изложено дуванском диму највише смета изложеност дуванском диму у школама или факултетима (графикон 5).

Графикон 5. Проценат становништва који су били изложени дуванском диму и смета им изложеност дуванском диму, према врсти простора (одговори „смета ми, али не много" и „много ми смета")

3.3. Ставови према штетности цигарета, пушењу, дуванском диму и електронским цигаретама

Већина становништва (80%) зна да је пушење значајан узрочник малигних болести, можданог удара и болести срца. Такође, већина зна да је дим штетан и за непушаче који га удишу из околине и сматра да пушачи треба да воде рачуна где ће запалити цигарету да не би угрозили здравље других људи.
Са ставом да пушачи треба да воде рачуна где да запале цигарету слаже се 86% становништва. Посматрано према пушачком статусу, са овим ставом се слаже 92% непушача и 75% пушача док се само 5% свакодневних пушача не слаже. Више од половине становништва (60%) сматра да су електронске цигарете штетне по здравље (графикон 6).

Графикон 6. Ставови о штетности цигарета (проценат становништва које се углавном или потпуно слаже са наведеним тврдњама)

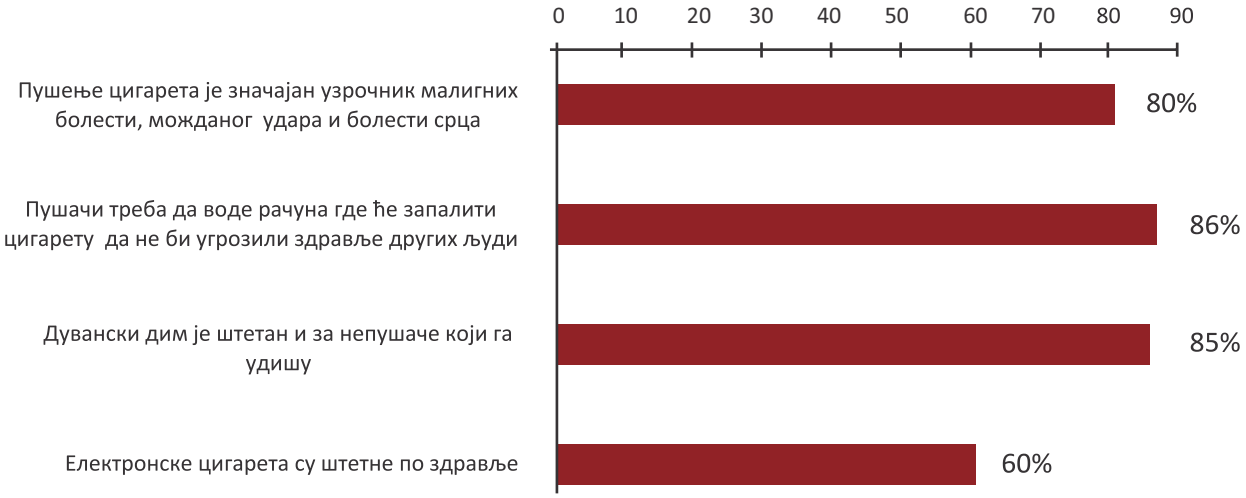

Нешто више од половине испитаника (58%) сматра да употреба електронских цигарета које садрже никотин треба да буде регулисана на исти начин као и употреба других дуванских производа, мање од трећине нема јасан став по том питању (25%), док се 17% не слаже са том тврдњом. Близу трећине становништва (29%) нема став о томе да ли је електронска цигарета корисно средство за одвикавање од пушења, а 9% сматра да је она корисно средство за одвикавање од пушења.
Скоро трећина становништва нема став о забрани рекламирања електронских цигарета, а 40% се углавном или потпуно слаже са тврдњом да је потребно потпуно забранити рекламирање електронске цигарете (графикон 7).

Графикон 7. Слагање становништва са тврдњом да је потребно потпуно забранити рекламирања електронских цигарета

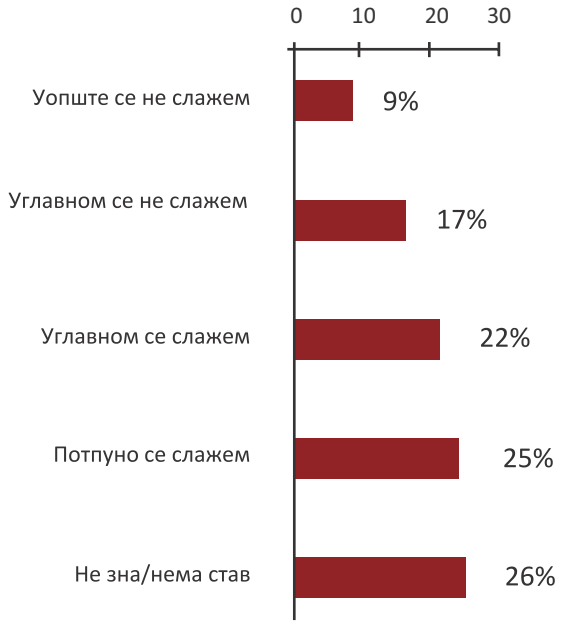

3.4. Упознатост и ставови становништва Србије према Закону о заштити становништва од изложености дуванском диму

Већина становника Србије (77%), углавном или у потпуности подржава примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму. Подршка примени Закона је највећа међу становницима који никада нису пушили (91%) и међу бившим пушачима (80%). Резултати показују да и међу пушачима постоји разумевање о значају примене овог закона, јер више од половине свакодневних пушача (55%) такође подржава његову примену.
Испитаници су одговарали на питање: „Да ли би по вашем мишљењу на следећим местима требало забранити пушење: ноћни клубови, кафићи, ресторани, радно место, јавна места културе (позоришта...), школе/факултети, затворени спортски објекти (базени...), отворени спортски објекти/терени, дечја игралишта, паркови, кладионице, јавни превоз, стајалишта за јавни превоз?”. Уочава се да и даље недовољно велики проценат становништва сматра да је потребно потпуно забранити пушење на радном месту (33%), али међу њима значајно је више становника који никада нису пушили (44%) и бивших пушача (42%) у поређењу са свакодневним пушачима (12%).

Са потпуном забраном пушења у кафићима и ресторанима слаже се приближно петина становништва што потврђује велику толерантност друштва према изложености дуванском диму, упркос томе што 85% становника зна да је дувански дим штетан и за непушаче. Када се овај податак размотри са претходним податком да већина становништва наводи да пушачи треба да воде рачуна где ће запалити цигарету да не би угрозили здравље других, могло би се закључити да је потребно оснаживање непушача за јасно исказивање свог става да им пушење смета. Охрабрујући податак је да су становници Србије ипак свесни потребе заштите деце од изложености дуванском диму те тако 73% становништва сматра да треба у потпуности забранити пушење на дечјим игралиштима (табела 4).

Табела 4. Ставови становништва о забрани пушења на одређеним местима (одговори испитаника који су били изложени дуванском диму на одређеним местима)

Ставови становништва о начину на који је потребно регулисати забрану пушења	Радно место	Школе/факултети	Кафићи	Ресторани	Ноћни клубови/ барови	Кладионице	Јавни превоз	Стајалишта за јавни превоз	Затворени спортски објекти	Отворени спротски објекти	Дечија игралишта	Паркови
У потпуности забранити	33%	55%	16%	21%	13%	17%	80%	36%	73%	43%	73%	37%
Дозволити у одређеним деловима	60%	39%	62%	62%	52%	53%	13%	31%	20%	40%	14%	31%
У потпуности дозволити	2%	2%	18%	13%	29%	23%	3%	27%	2%	11%	5%	25%
Нема став/ без одговора	5%	4%	4%	4%	6%	7%	4%	6%	5%	6%	8%	5%

Испитаници су дали мишљења о одредбама Закона о заштити становништва од дуванског дима тако што су поједине одредбе оцењивали као превише благе, таман како треба или строге. Одговор да су одредбе таман како треба односно ни превише благе ни превише строге, био је различито заступљен у зависности од одредбе (графикон 8).

Графикон 8. Проценат испитаника који су мишљења да су одредбе Закона о заштити становништва од дуванског дима одговарајуће

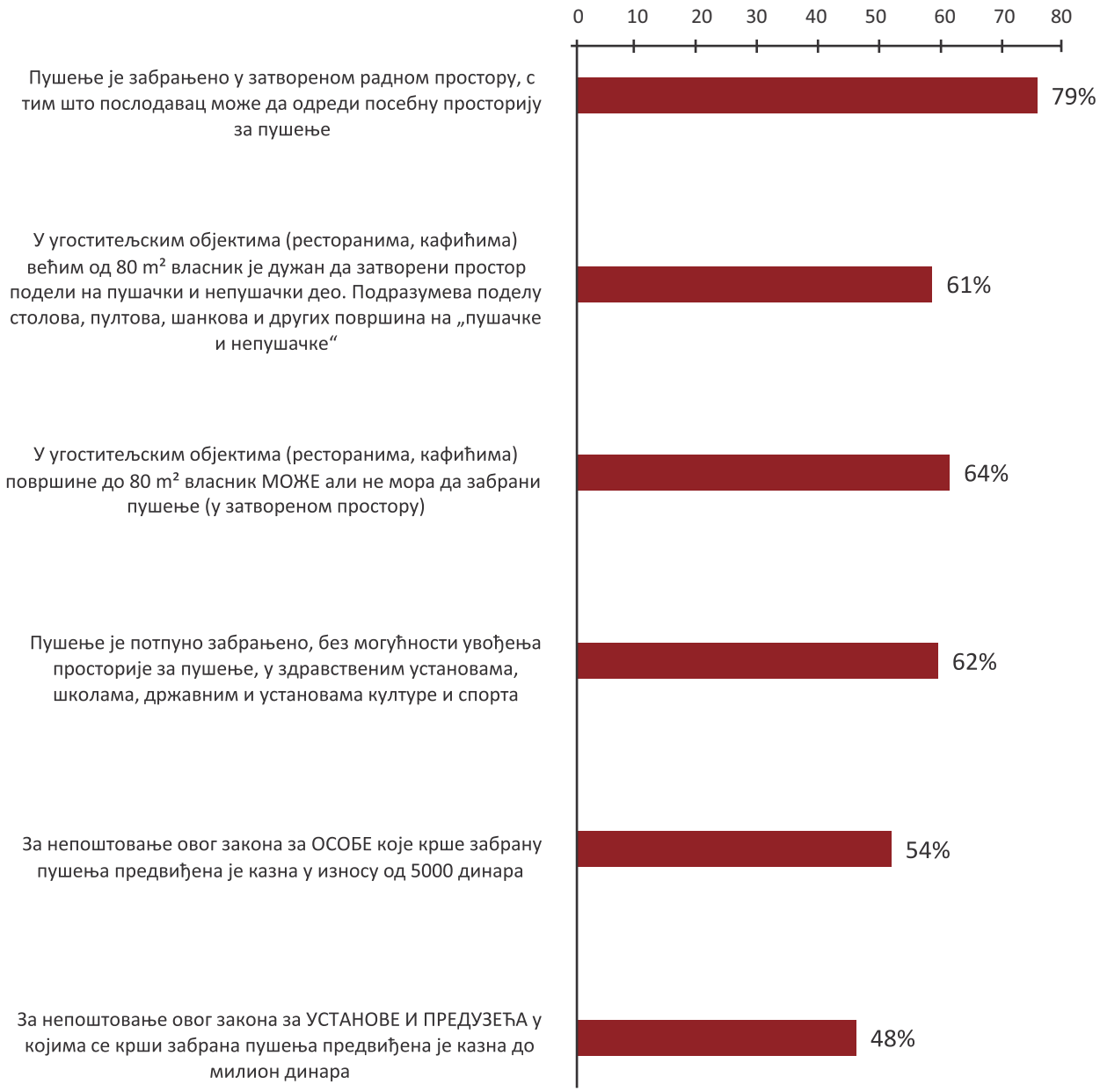

Заступљеност одговора да су одредбе Закона о заштити становништва од дуванског дима превише благе је различита зависно од одредби (графикон 9).

Графикон 9. Заступљеност испитаника који су мишљења да су одредбе Закона о заштити становништва од дуванског дима превише благе према врсти одредбе

Истраживање је показало и да тек нешто више од трећине становништва сматра да се закон поштује (графикон 10).

Графикон 10. Мишљење становника Србије о томе да ли се Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму поштује

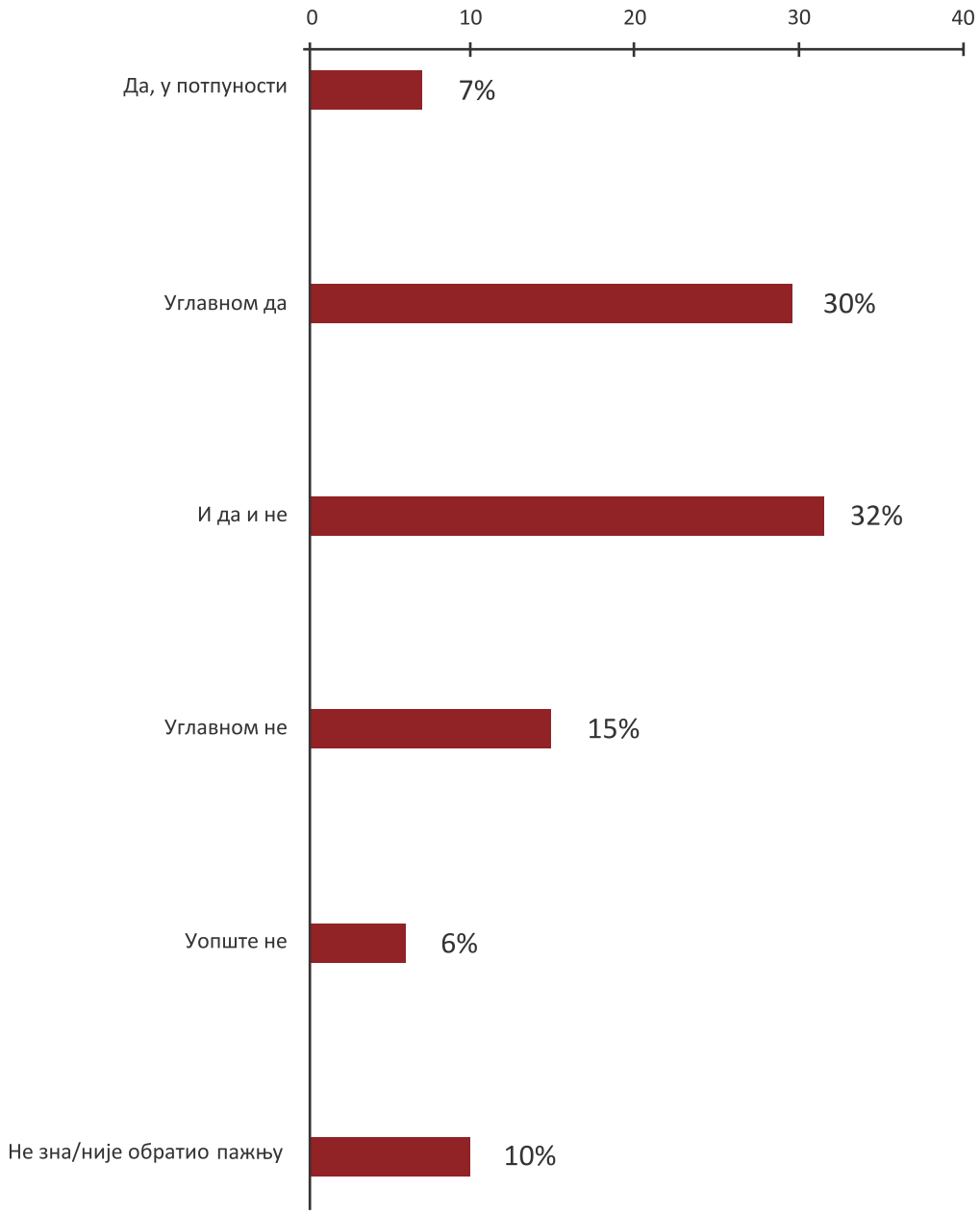

Велики број испитаника (19%) сматра да би требало повећати контролу закона и применити оштрије казне (18%) како би се Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму боље поштовао (графикон 11).

Графикон 11. Одговори на питање шта испитаници мисле да би требало држава да предузме како би се Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму боље поштовао

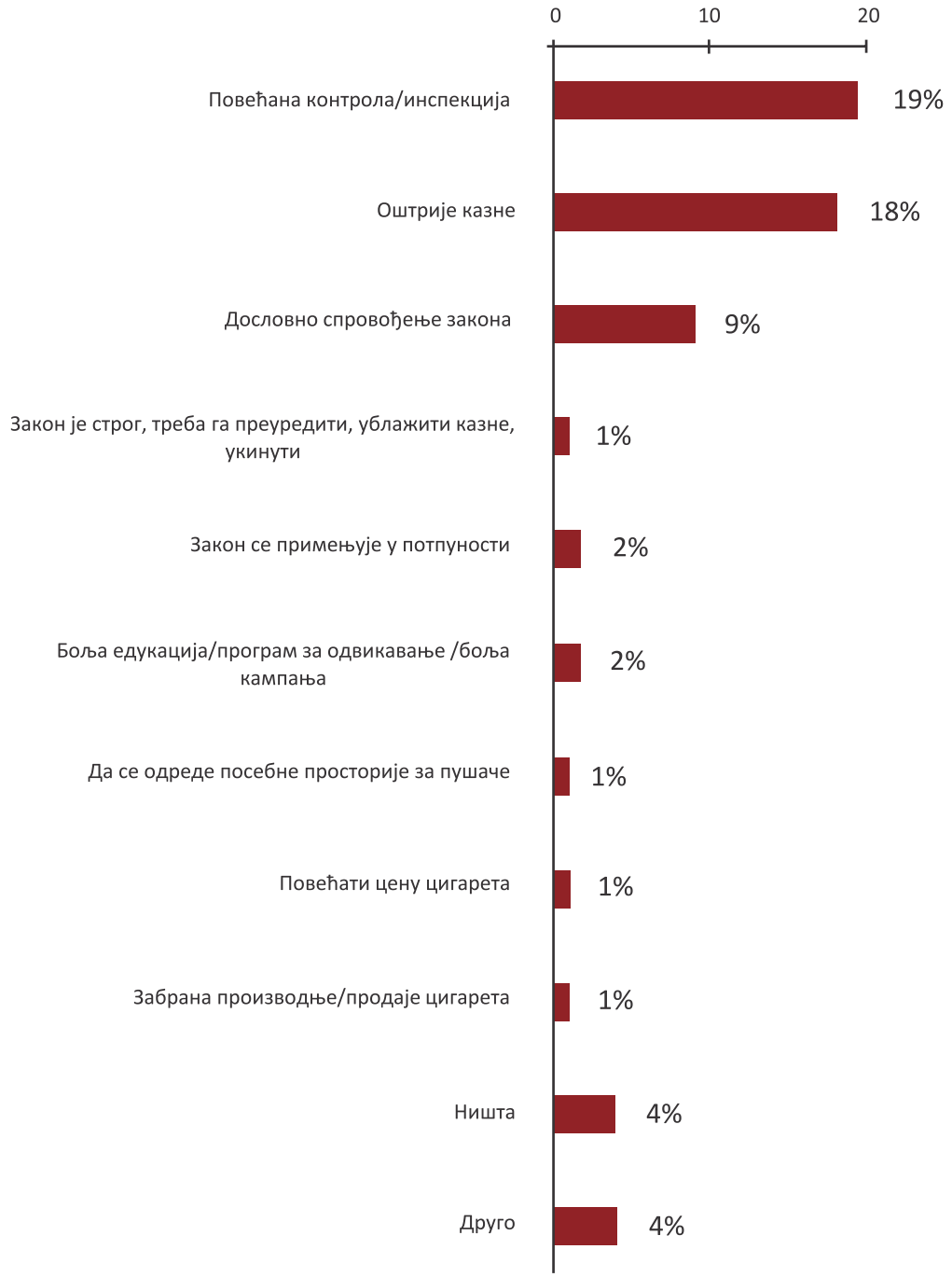

Скоро половина становника (48%) је чула да је став стручњака који се баве контролом дувана да је у нашој земљи потребно унапредити закон и забранити пушење у свим угоститељским обејктима без изузетака. Више од половине (53%) испитаника подржава ову измену законске регулативе (графикон 12).

Графикон 12. Подршка становништва за измене у законској регулативи у циљу потпуне забране пушења у угоститељским објектима

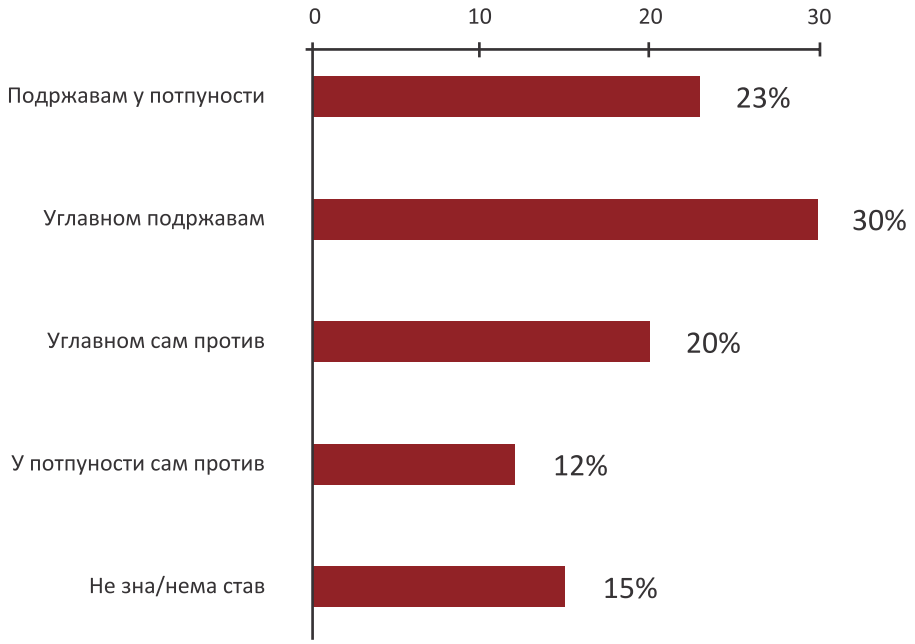

Ставови о потпуној забрани пушења у угоститељским објектима без изузетака, значајно се разликују међу пушачима и непушачима. Овакву измену закона подржава 70% становника који никада нису пушили, 57% бивших пушача и само 23% свакодневних пушача.

4. Поређење основних резултата са претходним истраживањима

Поређења резултата истраживања спроведених у периоду 2010–2014. година о пушачком статусу, жељи за престанком пушења, утицају Закона на пушачке навике, ставовима према пушењу у сопственом домаћинству, изложености дуванском диму и подршци становништва за примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму приказана су у табелама 5–10.

Табела 5. Пушачки статус одраслих становника Србије

Одговори на питање о пушачком стаусту	Месец и година када је спроведено истраживање					
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.
Непушач (никада током живота)	42%	42%	42%	42%	49%	49%
Бивши пушач	16%	16%	16%	16%	14%	14%
Повремени пушач	8%	8%	8%	8%	6%	6%
Свакодневни пушач	34%	34%	34%	34%	31%	31%

Табела 6. Жеља за престанком пушења одраслих становника Србије

Да ли имате жељу да престанете да пушите?	Месец и година када је спроведено истраживање					
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.
Не	56%	54%	53%	52%	54%	50%
Да, али нисам још озбиљније размишљао/ла о томе да престанем	28%	30%	26%	27%	25%	31%
Да, озбиљно размишљам о томе да престанем да пушим	16%	16%	21%	21%	21%	19%

Табела 7. Утицај закона на пушачке навике на основу одговора пушача и бивших пушача

Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима на неки начин утицало на ваше пушачке навике?	Месец и година када је спроведено истраживање					
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.
Не, ни најмање	-	68%	70%	68%	58%	60%
Да, смањио/ла сам број цигарета које попушим	-	12%	11%	11%	16%	14%
Да, престао/ла сам да пушим	-	11%	12%	11%	11%	13%
Да, размишљам да престанем да пушим	-	8%	7%	9%	9%	8%
Не знам/ без одговора		1%	0%	1%	6%	5%

Табела 8. Став према пушењу у сопственом домаћинству одраслих становника Србије

Да ли је у вашој кући дозвољено пушење?	Месец и година када је спроведено истраживање					
	XI 2010.	III 2011.	V 2011.	XI 2011.	XII 2012.	XII 2014.
Да, свуда	48%	42%	43%	45%	46%	44%
Да, али само у неким просторијама	32%	37%	37%	37%	35%	31%
Само на тераси/дворишту	10%	11%	12%	7%	6%	11%
Не, нигде	10%	10%	8%	11%	11%	13%
Без одговора	0%	0%	0%	0%	2%	1%

Табела 9. Проценат становништва који је на појединим местима био изложен дуванском диму у месецу који је претходио истраживању

Да ли сте на следећим местима Ви лично били изложени дуванском диму од стране других пушача у последњих месец дана? *(становништво на које је питање примењиво)*	**Месец и година када је спроведено истраживање**					
	XI 2010.	**III 2011.**	**V 2011.**	**XI 2011.**	**XII 2012.**	**XII 2014.**
У кући пријатеља/рођака	83%	78%	76%	74%	81%	79%
На местима где излазите (кафићи, ресторани)	72%	70%	57%	68%	58%	64%
На послу	45%	35%	35%	31%	32%	31%
У школи/на факултету	44%	24%	24%	23%	7%	7%

Табела 10. Подршка становништва за примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму

Да ли подржавате примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму?	**Месец и година када је спроведено истраживање**					
	XI 2010.	**III 2011.**	**V 2011.**	**XI 2011.**	**XII 2012.**	**XII 2014.**
Подржавам у потпуности	45%	46%	52%	48%	50%	41%
Углавном подржавам	32%	34%	32%	33%	33%	36%
Углавном сам против	12%	13%	9%	11%	9%	12%
У потпуности сам против	9%	6%	7%	4%	2%	3%
Не зна, нема став	2%	1%	0%	4%	6%	8%

5. Закључци

- ✓ Подаци шестог истраживања спроведеног у новембру 2014. године показују да сваки други пушач има жељу да престане да пуши, а као главну препреку за престанак пушења 72% пушача наводи исувише јаку навику. Ово указује на неопходност јачања мреже установа и унапређења доступности услуга одвикавања од пушења као и њихову промоцију како би пушачи били упознати где могу да добију помоћ при одвикавању од пушења.

- ✓ Проценат пушача код којих је ограничење могућности пушења на јавним местима утицало на пушачке навике тј. оних који су смањили број попушених цигарета у току дана се повећао са 12% колико је износио у новембру 2011. године на 14% у 2014. години што потврђује позитивне ефекте законске регулативе и на пушачке навике. Ипак, смањење са 16% у 2012. години на 14% у 2014. години може указати да је ослабила примена закона што се види и из других резултата овог истраживања.

- ✓ Више од половине становништва сматра да су електронске цигарете штетне по здравље и сматра да употреба електронских цигарета које садрже никотин треба да буде регулисана на исти начин као и употреба других дуванских производа. Велики проценат становништва (40%) се углавном или потпуно слаже са тврдњом да је потребно потпуно забранити рекламирање електронске цигарете.

- ✓ У 44% домаћинстава је пушење свуда дозвољено, у 31% је дозвољено само у неким просторијама, док само у 13% домаћинстава пушење није нигде дозвољено. Податак да истовремено највећи проценат становништва зна да пушење и излагање дуванском диму представља висок ризик по здравље указује на потребу промене социјалних норми и ставова становништва како би се смањила толерантност друштва према пушењу уз истовремено оснаживање становништва, нарочито непушача, да јасно искажу свој став да им смета изложеност дуванском диму.

- ✓ Примена закона је у првим годинама дала добре резултате што се тиче изложености дуванском диму на местима где закон допире. Ипак, после смањења изложености дуванском диму у периоду 2010–2012. у 2014. години је приметан пораст изложености што потврђује неопходност да се постојећа законска регулатива адекватно спроводи и да се врши надзор, као и да се кршење закона процесуира у складу са одредбама закона. Ово произилази из податка да је на местима где излазе дуванском диму било изложено 64% становништва што је пораст у односу на 2012. годину када је 58% становништва било изложено дуванском диму на овим местима. Бележи се пораст изложености и на радном месту са 22% у 2012. години на 29% у 2014. години, али и у школама и на факултетима са 4% у 2012. на 7% у 2014. години.

- ✓ Више од половине становништва (53%) подржава измену законске регулативе којом би пушење било забрањено у свим угоститељским објектима без изузетака што је јако важно јер подршка становништва законској регулативи има позитиван утицај на његову примену.

- ✓ Све више становника прихвата став да на јавним просторима као што су ноћни клубови, кафићи, ресторани, радна и јавна места културе, школе и факултети као и ТВ емисијама, не треба пушити, што је охрабрујуће. Такође, поређењем разултата из 2014. године са резултатима из претходних истраживања уочава се све мањи број оних који мисле да су одредбе закона о забрани пушења превише строге што је добро. Нажалост, истовремено опада проценат испитаника који мисли да се овај закон у потпуности поштује.

Списак табела и графикона

Списак табела

Табела 1. Структура узорка одраслих становника старости преко 18 година за територију Србије без Косова и Метохије
Табела 2. Пушачки статус испитаника према полу, старосним групама и образовању у процентима
Табела 3. Одговори на питање „Да ли је ограничење могућности пушења на јавним местима на неки начин утицало на ваше пушачке навике?" према полу, старосним групама и образовању, у процентима (само пушачи и бивши пушачи, N=514)
Табела 4. Ставови становништва о забрани пушења на одређеним местима (одговори испитаника који су били изложени дуванском диму на одређеним местима)
Табела 5. Пушачки статус одраслих становника Србије
Табела 6. Жеља за престанком пушења одраслих становника Србије
Табела 7. Утицај закона на пушачке навике на основу одговора пушача и бивших пушача
Табела 8. Став према пушењу у сопственом домаћинству одраслих становника Србије
Табела 9. Проценат становништва који је на појединим местима био изложен дуванском диму у месецу који је претходио истраживању
Табела 10. Подршка становништва за примену Закона о заштити становништва од изложености дуванском диму

Списак графикона

Графикон 1. Одговори пушача на питање „Да ли имате жељу да престанете са пушењем?"
Графикон 2. Разлози због којих пушачи који то желе не могу да престану да пуше
Графикон 3. Одговори на питања „Да ли је пушење дозвољено у домаћинству?" у процентима, сви испитаници
Графикон 4. Изложеност дуванском диму у последњих месец дана према месту, сви испитаници
Графикон 5. Проценат становништва који су били изложени дуванском диму и смета им изложеност дуванском диму, према врсти простора (одговори „смета ми, али не много" и „много ми смета")
Графикон 6. Ставови о штетности цигарета (проценат становништва које се углавном или потпуно слаже са наведеним тврдњама)
Графикон 7. Слагање становништва са тврдњом да је потребно потпуно забранити рекламирања електронских цигарета
Графикон 8. Проценат испитаника који су мишљења да су одредбе Закона о заштити становништва од дуван-ског дима одговарајуће
Графикон 9. Заступљеност испитаника који су мишљења да су одредбе Закона о заштити становништва од дуванског дима превише благе према врсти одредбе
Графикон 10. Мишљење становника Србије о томе да ли се Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму поштује
Графикон 11. Одговори на питање шта испитаници мисле да би требало држава да предузме како би се Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму боље поштовао
Графикон 12. Подршка становништва за измене у законској регулативи у циљу потпуне забране пушења у угоститељским објектима

Референце

Bauer J E, Hyland A, Li Qiang(2005). A longitudinal assessment of the impact of smoke-free worksite policies on tobacco use. American Journal of Public Health 95 (6): 1024-1029.

Chapman, S., Borland, R., Scollo, M., Brownson, R. C., Dominello, A., & Woodward, S. (1999).The impact of smoke-free workplaces on declining cigarette consumption in Australia and the United States. American Journal of Public Health, 89(7), 1018–1023.

European Comission (2012). The ASPECT Consortium Tobacco or Health in the EU: past, present and future. European Comission

European Union(2015). Special Eurobarometer 429 "Attitudes of Europeans towards Tobacco and Electronic Cigarettes." European Comission. doi:10.2875/670456.

Farkas, A J, E A Gilpin, M M White (2000). Association Between Household and Workplace Smoking Restrictions and Adolescent Smoking. Journal of the American Medical association 284 (6): 717-722.

Gilpin, E A and J P Pierce (2004).Changes in population attitudes about where smoking should not be allowed: California versus the rest of the USA. Tobacco Control 13: 38-44.

Институт за јавно здравље Србије (2014). Истраживање здравља становништва Србије 2013.

Килибарда Б, В Мравчик, Ј Сијерославски, Ј Г Ракић, С М Мартенс (2014). Национално истраживање о стиловима живота становништва Србије 2014. године. Институт за јавно здравље Србије„Др Милан Јовановић Батут".

Крстев С (2014). Глобално истраживање употребе дувана међу младима 13-15 година у Србији 2013. године. Министарство здравља Републике Србије. Институт за јавно здравље Србије.

Службени Гласник РС 30/2010 (2010). Закон о заштити становништва од изложености дуванском диму.

Thyrian, Jochen R, Panagiotakos B Demosthenes, Evangelos Polychronopulos, Marc C Willemsen, Witold Zatoński, John Ulrich (2010). The exposure to environmental tobacco smoke and attitudes towards tobacco control measures-a comparison of 5 European countries. Central European Journal of Public Health 18 (2): 87-92.

WHO (2014). European tobacco control status report 2014

WHO (2015). Global Health Observatory (GHO) data. Последњи приступ September 9, 2015. http://www.who.int/gho/tobacco/use/en/.

WHO (2003). WHO Framework Convention on Tobacco Control." Последњи приступ September 2, 2015. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IX-4&chapter=9&lang=en.

WHO (2012). WHO global report: mortality attributable to tobacco.

WHO (2011). WHO report on the global tobacco epidemic, 2011: Warning about the dangers of tobacco.

WHO (2015a). WHO Report on the Global Tobacco Epidemic 2015.

WHO (2015b). WHO global report on trends in prevalence of tobacco smoking 2015.

WHO (2015c). Tobacco fact sheet No 339." WHO. Последњи приступ August 28, 2015. http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs339/en/.

World Health Organization (2007). Protection from exposure to second-hand tobacco smoke. Policy recommendations. Последњи приступ May 12, 2015. http://whqlibdoc.who.int/publications/2007/9789241563413_eng.pdf?ua=1.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

613.84-84(497.11)
351.761.2(497.11)

КИЛИБАРДА, Биљана, 1972-
Резултати истраживања о ефектима и ставовима у вези са Законом о заштити становништва од изложености дуванском диму / [аутори Биљана Килибарда, Надежда Николић]. - Београд : Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут", 2015 (Београд : Pressia). - 27 стр. : граф.
прикази, табеле ; 30 cm

Тираж 300. - Библиографија: стр. 26-27.

ISBN 978-86-7358-066-1
1. Николић, Надежда, 1959- [аутор]
a) Пушење - Спречавање - Србија - Истраживање b) Србија - Здравствена политика
COBISS.SR-ID 219668748

ISBN 978-86-7358-066-1